

ДАНЧЕНКО К. М.,
викладач
(Івано-Франківський коледж
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника)

УДК 343.325:32

НЕБЕЗПЕЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОКАРАННЯ ЗА СЕПАРАТИЗМ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЕКТІ КОНСТРУЮВАННЯ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена з'ясуванню змісту поняття «сепаратизм» для кримінально-правової політики в сфері покарань як складової політики держави у сфері боротьби зі злочинністю.

Ключові слова: кримінально-правова політика, сепаратизм, злочин, покарання, притягнення до кримінальної відповідальності, клановість, безкарність.

Стаття посвячена wyjaśnieniu содержания понятия «сепаратизм» для уголовно-правовой политики в сфере наказаний как элемента политики государства в сфере борьбы с преступностью.

Ключевые слова: уголовно-правовая политика, сепаратизм, борьба, наказание, привлечение к уголовной ответственности, клановость, безнаказанность.

Article is devoted to clarify concept of «separatism» to criminal law policy of punishment as an element of state policy in fight against crime.

Key words: criminal policy, separatism, fight, punishment, criminal prosecution, clan, impunity.

Вступ. Як відомо, політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми і внутрішніми сферами та напрямками суспільного життя [1, с. 15]. Однак важливою складовою внутрішньої політики є кримінально-правова політика, елементом якої є покарання, яке покликане знизити рівень суспільно-небезпечних діянь та забезпечити захист суспільства від злочинів у цілому. Але коли держава зіштовхується зі злочинами, які не є законодавчо закріпленими, то виникає маса проблем щодо кваліфікації таких злочинів.

Кримінально-правовим аспектам боротьби зі злочинністю присвячені праці таких вчених, як М. Коржанського, І. Козича, Н. Панова, А. Савченка, М. Хавронюка, П. Фріса та багатьох інших. Однак у працях зазначених авторів висвітлювалися проблеми вдосконалення кримінального законодавства в цілому, проте проблема сепаратизму в кримінально-правовій політиці в сфері покарань залишається не дослідженою.

У зв'язку з цим метою запропонованої статті є вивчення особливостей застосування покарання до осіб, які вчиняють сепаратистські дії та їх кримінально-правова кваліфікація.

У правовій науці під сепаратизмом розуміють прагнення окремих груп населення чи організації до відокремлення, відособлення, або ж рух за надання частині держави права автономії чи за її повне відокремлення й створення нової держави [2, с. 1]. Таке трактування сепаратизму впливає з визначення суті національної держави, яка в своєму законодавстві чітко визначила три принципові засади її існування: незалежність, неподільність та суверенність. Виходячи з цього, будь-яке бажання відділитися й розколоти державу має вважатися злочином. Але попри це сепаратизм не слід розглядати тільки як певне негативне явище,

адже, як свідчить історія, інколи він може бути інструментом самовизначення національних меншин. Особливо, коли причинами сепаратизму виступають: культурно-етнічний поділ, грубе порушення прав людини і народів, національних, расових і релігійних груп (меншин) тощо. Згідно з офіційними даними станом на 2001 рік в **Донецькій та Луганській областях** проживає 7 365,8 чол., з них 4216,5 чол. становили українці, 2836,2 – росіяни, 313,1 – інші етнічні меншини. У процентному співвідношенні українці складають 57,24 %, частка росіян – 34,01 %. Слід зазначити, що Донбас залишався головним осередком розміщення росіян в Україні, в 2001 році тут проживали: кожен 3-й росіянин і лише кожен 9-й українець, і для задоволення їх культурних, релігійних і національних питань були створені всі умови [3, с. 1–4]. Тому жодна із перелічених причин сепаратизму не може вважатися обґрунтуванням для проголошення Донецької і Луганської народної республік.

У чинному Кримінальному кодексі України немає статті, яка прямо б регулювала відповідальність за сепаратизм. Тому для того, щоб кваліфікувати дії, пов'язані із сепаратизмом, необхідно звернутися до статті 110 КК України «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України». Згідно з нею умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України, та порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років із конфіскацією майна або без такої. Ті самі дії, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади або повторно, або за попередньою змовою групи осіб, або в поєднанні з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років із конфіскацією майна або без такої. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків, караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років, або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

Отже, згідно з ухваленим законом відтепер умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України, та порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій будуть каратися позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років (раніше – обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк).

Крім того, мінімальний строк позбавлення волі у якості покарання за державну зраду підвищений з 10 до 12 років, за диверсію – з 8 до 10 років, шпигунство – з 8 до 10 років. Враховуючи ситуацію в державі, Верховна Рада України суттєво підвищила кримінальну відповідальність за сепаратизм аж до довічного позбавлення волі, яке являє собою найсуворіший вид покарання [4, с. 4].

Прийняті законодавчі акти лише підтверджують, що держава має право та обов'язок захищати свою територіальну цілісність. Однак законодавцю варто враховувати те, що можливості такого захисту є чітко обмежені Конституцією України та міжнародним правом, зокрема Європейською конвенцією про захист прав людини.

Проте факти говорять про те, що даним правом держава не поспішає скористатися. Підтвердженням цього є те, що активні підбурювачі та провокатори, завдяки яким на південному сході країни розпочалася війна, з невідомих причин залишаються безкарними навіть у тому випадку, коли потрапляють у руки українського правосуддя.

Причину такого стану, на наш погляд, можна пояснити дією непорушного політичного закону: політики найбільш рахуються з тими інтересами, які краще захищені й ефективніше любіюються олігархами регіону і їх представниками в парламенті. Адже попри гучні заяви сьогоднішньої української влади ні В.Ф. Янукович, якого звинуватили в антиконституційних діях, ні високопосадовці його уряду, ні народні депутати, які виступали із сепаратистськими заявами, ані раніше заарештовані лідери терористів так і не притягнуті до кримінальної відповідальності, згідно з внесеними поправками до КК України.

Залишаються непокараними впливові члени Партії регіонів, які мають безпосереднє відношення до розгортання сепаратистського руху в регіоні. Багато непрямих доказів вказує

на те, що «ДНР» також була організована за участю багатьох донецьких нардепів від Партії регіонів. Користуючись своєю безкарністю, дані особи навіть не намагаються приховати своєї підтримки сепаратистів, але влада не вживає проти них ніяких запобіжних заходів, чим посилює соціальну напругу в країні [5, с. 1].

Такий стан справ протирічить суті кримінальної політики у сфері покарання, де «держава застосовує фізичну силу для контролю життя людей, яких вона визначила як правопорушників. Байдуже, чи основною метою позбавлення волі є «перевиховання» злочинця, чи стримування деяких видів поведінки, чи просто мстиве покарання нечестивих, усе-таки – це політичний акт, адже щоб позбавити волі злочинця, застосовують організовану державну владу [6, с. 1].

Попри це непритягнення до кримінальної відповідальності колишніх керівників держави та представників великого бізнесу сигналізують про небезпечну тенденцію, коли кримінально-правова політика у сфері покарання стає безпосереднім учасником у політичному проекті конструювання держави. Таке залучення, на думку Л. Вакана у першому випуску соціальної критики, свідчить про каральний перегляд громадської політики, який сполучає «невидиму руку» ринку з «залізним кулаком» карної держави. У цій ситуації кримінально-правова політика у сфері покарання і кримінальне законодавство поширюються не на все суспільство, а націлюються на стигматизоване населення, яке в силу соціально-економічної політики опинилося на дні ієрархії класів і просторів [6, с.139–141, 161–201].

Такий дрейф у напрямку криміналізації покарання, на нашу думку, слід пов'язувати не тільки із зазначеними вище тенденціями, а й з тим, що в умовах глобального світу регіональні еліти є втягнутими у світові процеси, а це, на думку М. Злобіна, призводить до того, що «еліти демонструють свою відповідальність перед світом, а не перед країною» [7, с. 139–141]. Тому не дивно, що санкції ЄС та провідних держав світу проти українських представників бізнесу, котрі звинувачені у казнокрадстві та попиранні демократичних свобод, застосовуються оперативніше, ніж притягнення до кримінальної відповідальності і покарання самою державою. Не дивлячись на заяви про вірність демократичним цінностям і ідеалам Майдану, влада захищатиме корпоративні інтереси даної групи, а не інтереси людини. Звідси стають зрозумілими заяви про відсутність доказової бази і даних про підбурювачів, тоді коли будь-який масовий виступ сьогодні фіксується на відео, а будь-який користувач Інтернету без зусиль може відшукати екстремістські промови розпалювачів війни та сепаратистських настроїв.

Відповідно до вищезазначеного можна зробити висновок, що головними причинами сепаратизму є:

- послаблення, а згодом і руйнація держави, якщо держава і її центральна влада недостатньо сильні;
- різноманітні історичні й національні передумови та зовнішні фактори, так як найчастіше сепаратистські настрої підігріваються ззовні;
- сепаратизм для деяких політиків виступає методом тиску на центральну владу з метою досягнення певних політичних та економічних цілей, а тому активно розвивається в центральних органах влади.

Саме тому, якщо зазирнути в історію будь-якого міста чи області, що знаходиться неподалік від кордону двох сусідніх держав, то з'ясується, що протягом століть воно багато разів переходило від однієї держави до іншої, а тому питання приналежності даної території завжди будуть поставати, але незалежно від того, кому дана територія належала протягом століть, важливим залишається той факт, кому вона належить сьогодні. Де гарантія, що після так званого відокремлення дана територія нарешті буде задоволеною як внутрішньополітичною, так і економічно-соціальною ситуацією. На жаль, гарантувати цього не зможе жоден із тих, хто виступає та підтримує сепаратизм. Відтак сепаратизм – це можливість відкласти відповідальність батьків за свої дії перед дітьми. Тому автор погоджується із Володимиром Стретовичем, який зазначив: «Загроза сепаратизму є. Тому що немає внутрішньої стабільності в державі і єдності всього суспільства заради досягнення спільних завдань».

У нас можуть бути різні точки зору на нашу історію, сьогодення і перспективу, але доки немає спільного знаменника в цілій Україні від Сходу до Заходу, від Півночі до Півдня, звичайно, у деяких місцевих князьків, які у нечесний спосіб нажили свої капітали, велика спокуса відокремитись і правити бал» [9, с. 1]. А тепер перед Україною стоїть велике завдання забути минуле і врятувати сьогодення.

Список використаної літератури:

1. Фріс П.Л., Борисов В.І. Поняття кримінально-правової політики. Вісник Асоціації кримінального права України – 2013. – № 1 (1) – С. 15–30.
2. Сепаратизм – кримінальна відповідальність. Posted on 14.04.2014 by Peritus. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.peritus.com.ua/separatyzm/>.
3. Кримінальний кодекс України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Кметь Станіслав. Тінь Єфремова над «ЛНР» // Українська правда. – 24 грудня 2014р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/12/24/7053114/?attempt=1>.
5. Е.О. Райти. Покарання за злочин // Політика покарання (уривки) // Спільне. Журнал соціальної критики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://commons.com.ua/politika-rokarannya-urivki/#more-14249>.
6. Інтерв'ю з Лоїком Ваканом: «Розгортання карної держави націлюється на стигматизоване населення» // Спільне: журнал соціальної критики. – 2010. – № 1. – С. 139–141. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://commons.com.ua/intervyu-z-loyikom-vakanom-rozgartann-wacquant>, L. 2006. A civic sociology of neoliberal penalty. Prisons of poverty. London and Minnapolis: University of Minnessota press: С.161–201 та з інтерв'ю, наданого The Chronicle Review 26.06.09 «When workfare meets prisonfare: punishment as neoliberal poverty policy».
7. Злобин Н.В. Второй новый мировой порядок: Геополитические головоломки / Н.В. Злобин. – М.: Эксмо – 2009. – 320 с.
8. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://dl.lg.ua/articles/2015-01-21-01.htm>.
9. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.undeco.com/content/separatizm-v-ukraini-naskilki-tse-nebezpechno.html>.

